

Crna Gora
Ministarstvo finansija

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

PROJEKCIJE MAKROEKONOMSKIH POKAZATELJA ZA PERIOD
2019-2022. GODINE

Podgorica, novembar 2019.

SADRŽAJ

Uvodne napomene.....	1
I Makroekonomsko okruženje i trendovi.....	2
II Tekuća ekonomska kretanja i procjena do kraja 2019. godine.....	3
III Makroekonomske projekcije za period 2020-2022. godine i rizici za ostvarenje	8

Uvodne napomene

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2019. godinu, Ministarstvo finansija je na osnovu dostupnih podataka, kao i projekcija ekonomske aktivnosti u spoljnjem okruženju, pripremilo Predlog projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2019-2022. godine. Ovim dokumentom ažurirane su proljećne projekcije rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i drugih makroekonomskih indikatora za period od 2019-2022. godine (koje su objavljene u dokumentu "Smjernice markoekonomske i fiskalne politike 2019-2022."). Dinamika izrade projekcija usklađena je sa dinamikom ažuriranja i objavljivanja projekcija Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Svjetske banke (SB) i Evropske komisije (EK), čime se obezbjeđuje uporedivost domaćih, sa projekcijama relevantnih međunarodnih institucija.

Prilikom izrade projekcija makroekonomskih indikatora korišćen je postojeći model Ministarstva finansija, kao i novi model, koji je Ministarstvo finansija razvilo u okviru projekta: "Podrška za procjenu makroekonomskog uticaja strukturnih reformi", pri čemu je izvršeno ažuriranje modela sa posljednjim raspoloživim podacima.

Dokument sadrži tri poglavlja, i to: (I) Makroekonomsko okruženje i trendovi; (II) Tekuća ekonomska kretanja i procjena do kraja 2019; (III) Makroekonomske projekcije za period 2019-2022. godina i rizici za ostvarenje.

Projekcije predstavljaju polaznu osnovu za izradu Zakona o budžetu za 2020. godinu i istovremeno su polazište za pripremu Programa ekonomskih reformi za Crnu Goru 2020-2022, koji predstavlja najznačajniji dokument u okviru ekonomskog dijaloga Crne Gore i Evropske komisije.

I Makroekonomsko okruženje i trendovi

Globalna ekonomija je u sinhronizovanom usporavanju, pri čemu je MMF posljednjim izvještajem svjetski ekonomski rast za 2019. revidirao naniže, drugi put u godinu dana, na 3%, što je najslabija stopa rasta još od globalne finansijske krize. Glavni makroekonomski rizici u narednom periodu biće dalje povećanje trgovinskih neizvjesnosti, geopolitičke tenzije i usporavanje rasta kineske ekonomije.

MMF je procijenio da će povećane carinske tarife između SAD i Kine kumulativno smanjiti nivo svjetskog BDP-a za oko 0,8 p.p. do kraja 2020, dok je takođe obim globalne trgovine u prvoj polovini 2019. rastao po stopi od 1% što je najsporiji tempo još od 2012. U 2020. se očekuje ubrzanje svjetskog ekonomskog rasta na 3,4%, što je 0,2 p.p. niže u odnosu na aprilsku projekciju, najviše zahvaljujući oporavku velikih ekonomija u ekspanziji i razvoju poput zemalja Latinske Amerike i Bliskog Istoka, kao i snažnijoj dinamici rasta evropskih zemalja u razvoju. Procijenjeni rast kineske ekonomije, koja čini oko 15% svjetskog BDP-a, u 2019. iznosi 6,1% i najslabiji je u skoro tri decenije (još od 1990.). Takođe je procijenjeno da će ekspanzivna monetarna politika širom svijeta povećati nivo globalnog BDP-a od po oko 0,5 p.p. u 2019. i 2020, pri čemu će se za ubrzanje ekonomske aktivnosti kombinovati sa fiskalnom politikom, tamo gdje za to postoji budžetski prostor. Podržavajuće mjere monetarne politike uključuju i fenomen negativnih kamatnih stopa čime se olakšava pristup jeftinom novcu, što može povećati nivo svjetskog korporativnog duga, a što istovremeno može uticati i na ranjivosti finansijskog sistema usljed smanjene profitabilnosti kreditnih i finansijskih institucija.

U Eurozoni je usljed deflatornih pritisaka taj problem još izazovniji. Zbog dodatnih turbulencija u realnom sektoru, poput smanjenja tražnje i posljedično proizvodnje u automobilske industriji, revidirane su procijenjene stope ekonomskog rasta od strane Evropske komisije za ovu grupaciju za 2019. na 1,1%, dok se za 2020. projektuje rast od 1,2%. Procjena rasta je prema posljednjem izvještaju za tekuću godinu smanjena za 0,1 p.p. u odnosu na prolječni izvještaj, dok je rast za 2020. smanjen za 0,3 p.p. zbog revizije najveće ekonomije grupacije tj. Njemačke za pola procentna poena.

Protekla godina je bila godina najsnažnijeg ekonomskog rasta u posljednjoj deceniji u regionu Zapadnog Balkana, sa prosječnom stopom rasta od 3,9%¹ u 2018. Privredna aktivnost regiona će prema izvještaju Svjetske banke u narednom trogodišnjem periodu bilježiti prosječnu stopu rasta od 3,5%, sa nešto umjerenijom stopom od 3,2% u 2019. usljed usporavanja investicione aktivnosti i nižeg doprinosa neto izvoza, dok će rast u 2020. i 2021. ubrzati na 3,6% odnosno 3,8%, pri čemu će kompozicija rasta biti različita po zemljama. Pozitivni izgledi za naredni period mogu biti podložni rastućim neizvjesnostima na evropskom ekonomskom prostoru, budući da je EU glavni trgovinski partner Zapadnog Balkana i izvor finansijskih tokova. Rastuće globalne trgovinske tenzije i nestabilnosti cijena sirove nafte mogu dodatno intenzivirati eksterne rizike.

Prosječni realni rast 6 zemalja regiona Zapadnog Balkana je u posljednjih pet godina iznosio 3%, pri čemu je crnogorska ekonomija zabilježila najveći rast među posmatranim zemljama od

¹ Svjetska banka, Redovni ekonomski izvještaj za zemlje ZB, jesen 2019

3,6% i najveći kumulativni realni rast za isti period od 19,2% (15,8% prosjek regiona). Ukoliko se izuzme ekonomski rast Crne Gore, prosječni rast u regionu za pomenuti period iznosi 2,9%.

Sa relativno veće osnove crnogorska privreda će prema jesenjim projekcijama Svjetske banke u 2019. rasti po stopi od 3% dok će u 2020. rasti 2,8%. Slične projekcije ima i Evropska komisija (3,1% u 2019. i 3% u 2020.). Evropska komisija je objavila i posljednje projekcije rasta za zemlje kandidate za članstvo u EU koje će rasti po prosječnoj stopi od 0,6% u 2019. i 3,1% u 2020. Procijenjeni rast u 2019. posljedica je sporijeg oporavka Turske kao najveće ekonomije grupacije.

Prikaz posljednjih projekcija ekonomskog rasta relevantnih finansijskih institucija za Crnu Goru i region Zapadnog Balkana dat je u sljedećoj tabeli:

Tabela 1 Projekcije realnog rasta BDP-a za Crnu Goru i Zapadni Balkan

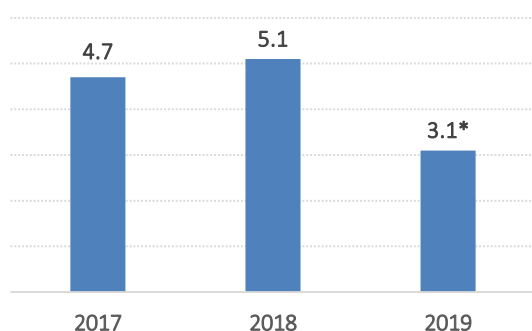
Realna stopa rasta BDP-a	Svjetska banka		MMF		Evropska Komisija	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Crna Gora	3,0	2,8	3,0	2,5	3,1	3,0
Srbija	3,3	3,9	3,5	4,0	3,2	3,8
Albanija	2,9	3,4	3,0	4,0	3,1	3,7
Bosna i Hercegovina	3,1	3,4	2,8	2,6	-	-
Sjeverna Makedonija	3,1	3,2	3,2	3,4	3,2	3,2
Kosovo	4,0	4,2	4,2	4,0	-	-

Izvori: Svjetska banka - Redovni ekonomski izvještaj za zemlje ZB, jesen 2019, MMF – Svjetski ekonomski izgledi, oktobar 2019, Evropska komisija – Ekonomske projekcije, jesen 2019

II Tekuća ekonomska kretanja i procjena do kraja 2019. godine

Crnogorska ekonomija je u 2018. godini ostvarila realni rast od 5,1% što je drugu godinu zaredom bilo iznad očekivanja i projekcija Vlade Crne Gore, kao i relevantnih međunarodnih organizacija. Trend rasta je nastavljen i u 2019. godini kada je, prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstat-a, za prvih šest mjeseci ostvaren ekonomski rast od 3,1% (po kvartalima: Q1-3,0%; Q2-3,2%).

Grafik 1 BDP, realni rast u %

**Procjena Ministarstva finansija*

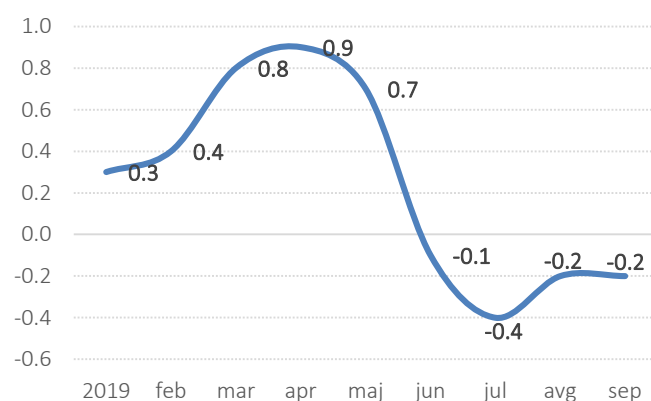
Komponente BDP-a sa potrošne strane pokazuju da su najveći pozitivan doprinos rastu dali potrošnja domaćinstava (3,4 p.p.) i izvoz roba i usluga (3,0 p.p.), dok je uvoz roba i usluga "oduzeo" rastu 3,3 procentna poena. Rast privatne potrošnje u prvoj polovini godine rezultat je visokog rasta zaposlenosti, rasta kreditiranja domaćeg stanovništva kao i povećanja prihoda ostvarenih u turizmu i maloprodaji. Izvoz roba i usluga najviše je opredijeljen snažnim stopama rasta u izvozu usluga, prevashodno sektorima turizma i

transporta, kao i umjerenim rastom izvoza roba. Prema preliminarnim podacima Centralne banke, prihodi od turizma (ino turisti) za šest mjeseci 2019. iznosili su 255,0 mil.€, što je 10,7% više nego u istom periodu prošle godine.

Posmatrano po djelatnostima, najznačajniji rast bilježi sektor građevinarstva sa rastom izvršenih građevinskih radova od 12,3%. Prema posljednjim raspoloživim indikatorima za 2019, posebno se izdvajaju, rastući visoke stope rasta turističkog sektora, prema kojima je Crnu Goru je za devet mjeseci (kolektivni smještaj) posjetilo 16,4% više turista i ostvareno 9,5% više noćenja nego u istom periodu prošle godine. Rast turističkog prometa rezultat je kontinuiranog ulaganja u smještajne kapacitete, unaprjeđenja infrastrukture i boljeg povezivanja Crne Gore kao turističke destinacije, kroz sve veći broj direktnih avio konekcija, kako sa postojećim, tako i sa novim emitivnim tržištima. Industrijska proizvodnja u periodu januar-septembar 2019. bilježi pad od 8,1%, kao rezultat pada u sektorima „prerađivačka industrija“ (5,0%) i „snabdijevanje električnom energijom, vodom i gasom“ (16,8%). Oporavak u energetskom sektoru zabilježen je u septembru, kada je proizvodnja električne energije ostvarila godišnju stopu rasta od 24,2%. Promet u trgovini na malo prati ukupnu ekonomsku aktivnost i za devet mjeseci bio je 6,1% veći u tekućim i 5,4% u stalnim cijenama. U periodu januar-jun 2019, većina vidova transporta bilježi pozitivne stope rasta. Promet robe u drumskom i željezničkom transportu veći je 8,2% i 2,2%, respektivno, promet robe u lukama veći je za 3,0%, dok je promet putnika na aerodromima povećan za 8,7%.

Uprkos rastućoj zaposlenosti, blagom povećanju zarada i globalnom rastu cijena hrane, inflacija u 2019. godini je niža od planirane. Tome je doprinio pad cijena nafte na svjetskom tržištu, uz redefinisane akcizne politike na duvanske proizvode i opadajući efekat povećanja stope PDV-a u 2018. godini. Godišnja stopa inflacije kretala se od 0,3% u januaru do 0,7% u maju, nakon čega četiri mjeseca zaredom bilježi negativan rast. U septembru je godišnja stopa (CPI) iznosila – 0,2%, dok je prosječna stopa za period januar-septembar iznosila 0,3%.

Grafik 2 Inflacija, godišnji rast u %

Najznačajniji pozitivan uticaj na godišnju stopu inflacije u septembru 2019. (-0,2%), dale su cijene hrane i bezalkoholnih pića (1,04 p.p.), dok su najznačajniji negativan doprinos dale cijene odjeće i obuće (-0,76 p.p.) usljed naglog pada cijena u ljetnjim mjesecima, i prevoza (-0,28 p.p.), usljed pada cijena nafte na svjetskom tržištu. Izvozne cijene bile su u prosjeku niže 2,7%, usljed pada cijena osnovnih metala, dok su uvozne u prosjeku rasle

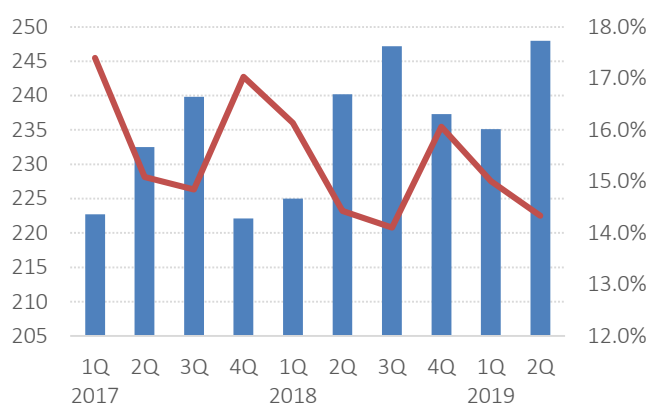
po stopi 1,1%. Imajući u vidu kretanje faktora koji opredjeljuju inflaciju do kraja godine, procjenjuje se da će prosječna inflacija za 2019. godinu iznositi 0,5%.

Izrazito povoljna kretanja na tržištu rada u 2018, podstaknuta dinamičnom ekonomskom aktivnošću, nastavljaju se i u 2019. uprkos umjerenijem rastu BDP-a za pola godine.

Prema administrativnim podacima, prosječan broj zaposlenih za devet mjeseci 2019. veći je za 8,2% na godišnjem nivou, a najveći rast zaposlenosti od 19,2% ostvaren je u sektoru građevinarstva usljed snažne dinamike izvođenja radova, dok je visok rast zaposlenosti zabilježen i u turizmu (16,8%), saobraćaju (10,6%) i trgovini (7,8%). Sa druge strane, prosječan

broj nezaposlenih za 9 mjeseci ove godine iznosio je 36.532 i niži je 17,2% u odnosu na isti period 2018.

Grafik 3 Broj zaposlenih i stopa nezaposlenosti, ARS

Anketa o radnoj snazi za prvu polovinu 2019. takođe pokazuje da snažna pozitivna kretanja ne jenjavaju, pa je tako prosječna stopa nezaposlenosti iznosila 14,7% dok je prosječna stopa aktivnosti na tržištu rada veća za 1,6 p.p. u odnosu na isti period 2018. i iznosila je rekordno visokih 56,5%. Prosječan broj zaposlenih prema ARS za pola godine je iznosio 241.550 i veći je za 3,8% u odnosu na prvu polovinu 2018.

Prema očekivanim makroekonomskim kretanjima do kraja godine, visokoj bazi zaposlenosti u trećem kvartalu 2018. i shodno potencijalima domaće radne snage, procjenjujemo da će rast zaposlenosti u 2019. iznositi 2,8%, dok će se prosječna stopa nezaposlenosti spustiti na 14,6%, pola procentna poena niže od stope iz prethodne godine.

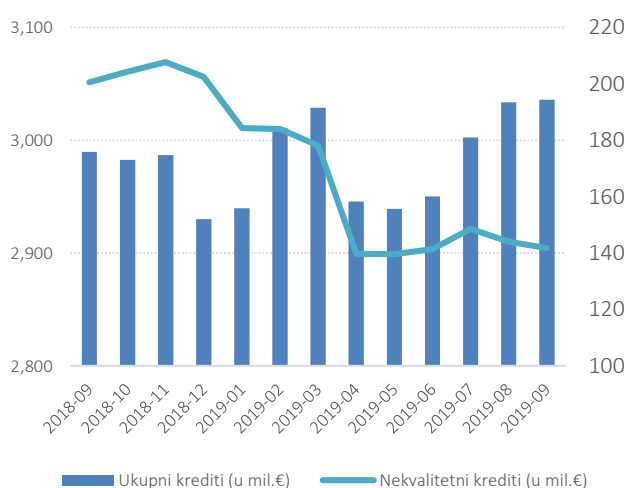
Prosječna bruto zarada za period januar-septembar 2019. je iznosila 771 euro i bila je veća 0,8% na godišnjem nivou, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa (neto) 514 eura sa rastom od takođe 0,8% u odnosu na isti period 2018. Usljed blagog rasta zarada u pojedinim djelatnostima privatnog sektora kao i odluke o povećanju minimalne zarade, procjenjuje se rast prosječnih nominalnih zarada od 1% u 2019.

Uz procijenjenu dinamiku rasta nominalnih zarada i potrošačkih cijena do kraja godine, procjenjuje se da će realna zarada u 2019. u odnosu na prethodnu godinu porasti za oko 0,5%.

Bankarski sektor je likvidan i stabilan, i pored uvođenja stečaja u dvije nesistemske banke početkom godine. Preduzete mjere prema Atlas i IBM banci nijesu imale negativne implikacije na poslovanje ostalih 13 banaka, što se ogleda u rastu svih osnovnih monetarnih indikatora. Nastavljen je rast ukupnih depozita i kreditne aktivnosti, praćen istovremenim padom nekvalitetnih kredita i kamatnih stopa. Banke su za devet mjeseci ove godine ostvarile profit od 48,7 mil.€, dok koeficijent solventnosti iznosi 19,5%, skoro duplo više od zakonskog minimuma od 10%. Ukupna aktiva banaka je dostigla iznos od 4.587,0 mil.€ na kraju septembra 2019. i ostvarila rast od 4,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. U strukturi aktive najveći dio od 66,2% se odnosi na kredite i potraživanja od klijenata i banaka. Većina kreditiranja je koncentrisana kod stanovništva (43,4%) i privrede (34,1%).

Ukupni krediti banaka iznosili su 3.036,0 mil.€ na kraju septembra 2019. godine i ostvarili su rast od 1,5% na godišnjem nivou, dok su u odnosu na kraj prethodne godine povećani za 3,6%. Ukupan dug sektora stanovništva po osnovu kredita uzetih od banaka iznosio je 1.319,0 mil.€ i zabilježio je rast od 8,6% na godišnjem nivou. Zaduzenost nefinansijskog sektora po ovom osnovu iznosila je 1.036,1 mil.€ i povećana je za 2,1% na godišnjem nivou. Ukoliko bi se u septembru 2018. godine, zbog uporedivosti podataka, isključile IBM i Atlas banka, onda bi odobreni krediti bili značajno veći i njihov rast bi iznosio 8,9%.

Grafik 4 Ukupni i nekvalitetni krediti, u mil.€

mil.€ i ostvarila rast od 1,6% na godišnjem nivou. Na depozite stanovništva odnosilo se 1.299,9 mil.€ ili 37,0%, dok su depoziti nefinansijskog sektora činili 31,7% ukupnih depozita i iznosili su 1.113,6 mil.€. Sa aspekta raspoloživosti dugoročnih izvora finansiranja, ročna struktura depozita nije zadovoljavajuća s obzirom da se na depozite po viđenju odnosi 71,2% ukupnih depozita, a na oročene depozite 28,7 %. Rast depozita je mnogo veći kada se iz ukupnih depozita u septembru 2018. isključe depoziti Atlas i IBM banke, i on na godišnjem nivou iznosi 9,7%.

Deficit tekućeg računa u prvih šest mjeseci 2019. povećan je za 4,2%, kao posljedica pogoršanja salda roba i usluga i pada suficita primarnih dohodaka. Spoljnotrgovinski deficit u periodu januar-septembar 2019. u iznosu od 1,6 mlrd.€ bilježi nižu stopu rasta (3,3%) u odnosu na isti period prošle godine (13,6%).

Kretanje deficita rezultat je niže stope rasta uvoza, što je očekivano imajući u vidu završetak kapitalno intenzivnih faza investicione aktivnosti. Ukupan izvoz roba u vrijednosti od 300,5 mil.€. porastao je 2,2%, pri čemu su glavni izvozni proizvodi aluminijum, električna energija, rude boksita i pluta i drvo. Uvoz roba u iznosu od 1,9 mlrd.€. povećan je za 3,1%, kao direktna posljedica 2,3 puta većeg uvoza električne energije. Na drugoj strani, vodeća uvozna kategorija, mašine i transportni uređaji bilježe pad uvoza za 8,8% u odnosu na devet mjeseci 2018.

Suficit na računu usluga u iznosu od 210,7 mil.€. bilježi rast od 6,7%, dok je za šest mjeseci prošle godine rast iznosio 23,0%. Usporeniji rast suficita usluga posljedica je niže stope rasta prihoda od turizma (12,5%) u odnosu na šest mjeseci prošle godine (19,4%). Rashodi od usluga bili su veći za 16,7% po osnovu građevinskih, transportnih i ostalih poslovnih usluga. Na računu primarnih dohodaka evidentiran je pad neto dohodaka iz inostranstva za 75,4%, usljed većeg odliva po osnovu isplaćenih kompenzacija zaposlenim sa rastom od 113,1%. Račun sekundarnih dohodaka bilježi povećanje suficita za 7,8%, što je rezultat povećanja priliva doznaka iz inostranstva, kao i većeg povlačenja sredstava EU fondova.

Nekvalitetni krediti se kontinuirano smanjuju, na agregatnom nivou, tako da su sa iznosom od 141,8 mil.€ u septembru ove godine zabilježili pad od 29,3%, u poređenju sa istim mjesecom prethodne godine. Pri tome, njihovo učešće u ukupnim kreditima je smanjeno na 4,67%, što na godišnjem nivou predstavlja pad od 2,04 p.p.

Depoziti predstavljaju stabilan i dominantan izvor finansiranja bankarske aktivnosti, sa učešćem od 78,4% u strukturi pasive. Sredstva deponovana u bankama su na kraju septembra tekuće godine dostigla rekordan iznos od 3.514,8

Tabela 2 Tekući račun platnog bilansa, u mil.€

	jan - jun 2018	jan - jun 2019	Promjena u %
A. TEKUĆI RAČUN (1+2+3+4)	-618,603	-644,320	4.2
A.1. SALDO ROBA I USLUGA	-765,075	-780,592	2.0
1. Robe**	-962,436	-991,265	3.0
1.1. Izvoz, f.o.b.	210,860	215,532	2.2
1.2. Uvoz, f.o.b.	1,173,296	1,206,797	2.9
2. Usluge	197,361	210,673	6.7
2.1. Prihodi	474,529	534,071	12.5
2.2. Rashodi	277,168	323,398	16.7
3. Primarni dohodak	25,957	6,398	-75.4
3.1. Prihodi	153,381	159,354	3.9
3.2. Rashodi	127,424	152,956	20.0
4. Sekundarni dohodak	120,515	129,874	7.8
4.1. Prihodi	153,087	167,138	9.2
4.2. Rashodi	32,572	37,264	14.4

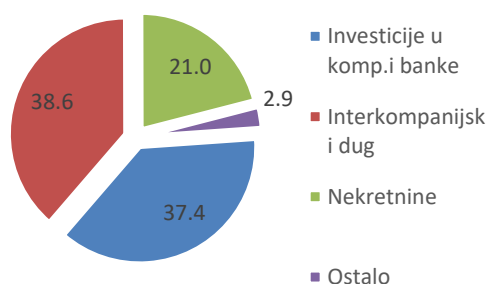
izvor: Centralna banka Crne Gore

Na osnovu dostupnih indikatora za pola godine i očekivanih kretanja do kraja godine, procjenjuje se da će deficit tekućeg računa u 2019. godini iznositi 17,1% BDP-a, što je 0,1 p.p. više u odnosu na 2018.

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar-jul 2019. iznosio je 241,5 mil.€, što predstavlja rast od 23,0% u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Pomenuto kretanje posljedica je značajno smanjenog odliva. Zabilježeni ukupni priliv stranih direktnih investicija od 448,2 mil.€, predstavlja smanjenje od 4,0% u odnosu na 2018. i rezultat je blagog pada svih njegovih činilaca, osim kategorije –ostalo.

U strukturi ukupnog priliva, vlasnička ulaganja su učestvovala sa 69,9%, pri čemu su investicije u kompanije i banke iznosile 37,4%, dok su ulaganja u nekretnine iznosila 21,0%. Ostvareni priliv po osnovu interkompanijskog duga, tj. dužničkih ulaganja, iznosio je 38,6%, dok je kategorija ostalo učestvovala sa 2,9%. Ukupan odliv stranih direktnih investicija u posmatranom periodu iznosio je 206,7 mil.€, što je za 23,6% manje nego u uporednom periodu 2018. (270,4 mil.€) U strukturi odliva, povlačenja sredstava nerezidenata investiranih u našu zemlju iznosila su 69,1%, dok su ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosila 30,9%.

Grafik 5 Struktura ukupnog priliva SDI jan-jul 2019 u %

Neto odliv po osnovu portfolio investicija u prvoj polovini 2019. godine iznosio je 132,2 mil.€, dok je u istom periodu prethodne godine zabilježen neto priliv (155 mil.€). Ovakvo kretanje većim dijelom posljedica je otplate duga države po osnovu euroobveznica koje su emitovane u ranijim godinama. Na računu ostalih investicija zabilježen je neto priliv u iznosu od 246,3 mil.€, što je za 9% manje nego u prethodnoj godini usljed značajno manjeg zaduživanja države i ostalih sektora po osnovu uzetih kredita u inostranstvu u poređenju sa 2018. Na kraju juna 2019. godine novčana sredstva Centralne banke na ino-računima i u trezoru bila su manja za 212,9 mil.€ u odnosu na 31. decembar 2018. godine.

III Makroekonomske projekcije za period 2020-2022. godine i rizici za ostvarenje

Strateški razvojni cilj Crne Gore je održiv i inkluzivan ekonomski rast koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza zemlje u odnosu na prosjek Evropske unije i povećanju kvaliteta života svih njenih građana. Vlada Crne Gore će i dalje nastaviti sa pažljivo kreiranom razvojnom politikom usmjerenom na jačanje konkurentnosti privatnog sektora i poboljšanje sveukupnog privrednog ambijenta. Za naredni period se u pogledu ekonomskog rasta predviđa nešto umjerenija ekonomska aktivnost, sa daljim rastom investicija i zapošljavanja. Strateški najvažniji sektori turizma, energetike, poljoprivrede i industrije biće generatori ekonomskog rasta i u narednom periodu, uz održivu valorizaciju značajnih prirodnih i drugih resursa. Takođe, nastaviće se i sa sprovođenjem politika Vlade definisanim Srednjoročnim programom rada koje se odnose na intenziviranje aktivnosti na putu ka evropskim integracijama, poboljšanje kvaliteta javnih usluga i borbe protiv sive ekonomije.

U periodu 2016-2019 donešen je niz reformskih mjera u kontekstu zakonskih rješenja, izmjena propisa, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou, koji predstavljaju okvir za ekonomski rast. Važno je istaći izmjene Zakona o finansiranju lokalne samouprave, izmjene Zakona o administrativnim taksama i Zakona o lokalnim taksama. Takođe, veća efikasnost javne administracije omogućena je usvajanjem Zakona o javnim nabavkama.

Radi poboljšanja socijalnog položaja zaposlenih, uz istovremeno jačanje konkurentnosti privatnog sektora, od 1. jula tekuće godine na snagu je stupilo povećanje minimalne zarade za 15% i koja sada iznosi 222 eura, uz istovremeno smanjenje dažbina na rad u vidu smanjenja doprinosa za zdravstveno osiguranje koji padaju na teret poslodavaca sa 4,3% na 2,3% bruto zarade.

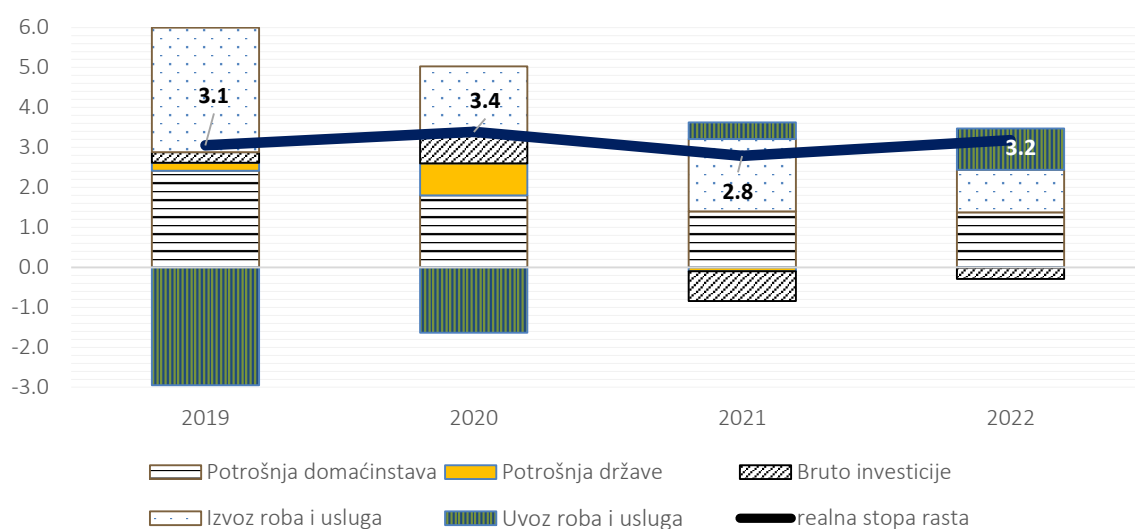
Na sjednici Vlade su nedavno utvrđeni i izuzetno važni Predlog Zakona o javno-privatnom partnerstvu i izmjene i dopune Zakona o koncesijama, koji će biti u funkciji daljeg rasta investicija i njihovoj većoj diverzifikaciji. Na istoj sjednici je usvojen i set zakona koji se odnose na finansijski sistem, uvažavajući potrebu usaglašavanja sa evropskom regulativom i jačanja otpornosti finansijskog sektora. Od 1. januara 2020. sa primjenom otpočinje i projekat elektronske fiskalizacije koji će omogućiti veći stepen poreske discipline i bolju naplatu budžetskih prihoda.

Prema projekcijama makroekonomska kretanja u Crnoj Gori će u periodu 2019-2022 karakterisati nastavak investicione aktivnosti, diverzifikacija domaće privrede uz jačanje proizvodnje i izvoza, umjeren rast privatne i državne potrošnje i stabilizacija uvoza. Pretpostavke makroekonomskog okvira u srednjoročnom periodu zasnovane su na kretanjima globalne ekonomske aktivnosti, projekcijama rasta najvažnijih trgovinskih i ekonomskih partnera Crne Gore, Eurozone, ali i zemalja regiona. Od pretpostavki iz spoljnog okruženja, korišćene su procjene ekonomskog rasta i kretanja inflacije u EU, kao i projekcije cijena sirovina na svjetskom tržištu i ostalih relevantnih podataka.

Posljednje dvije godine projektovanog perioda karakterisaće izmjena u kompoziciji rasta u korist znatno većeg doprinosa neto izvoza realnom rastu BDP-a.

Kumulativna nominalna stopa rasta BDP-a u periodu 2019-2022 biće 16,9%, dok će kumulativna realna stopa rasta u istom periodu iznositi 13%. Nakon procijenjenog rasta od 3,1% u 2019, dinamika realnog rasta u narednim godinama je različita, od 3,4% u 2020, 2,8% u 2021 do 3,2% u 2022, što čini prosjek od 3,1% u četvorogodišnjem periodu. Domaća tražnja će u prve dvije godine srednjeg roka, vođena snažnim rastom privatne potrošnje od 2,9% realno, značajno podsticati ekonomsku aktivnost u zemlji, uz dodatni pozitivan doprinos bruto investicija rastu BDP-a od 0,5 p.p. U periodu 2019-2022 neto izvoz će imati pozitivan doprinos rastu BDP-a od 1,1 p.p. za razliku od negativnog doprinosa od 3,1 p.p. koji je ostvario u 2018.

Grafik 6 Učešće u realnom rastu BDP-a

Glavna karakteristika investicija u projektovanom periodu biće povećanje privatnih ulaganja koje će djelimično kompenzovati smanjenje investicija iz javnih izvora, koje su dostigle najviši nivo u protekloj godini. Bruto investicije će u periodu 2020-2022 činiti nešto više od 30% bruto domaćeg proizvoda i prosječno će iznositi oko 1,6 mlrd.€. Pretpostavka scenarija je da će gradnja prioritetne dionice autoputa završiti u 2020. i da će stavljanje tog projekta u operativnu funkciju proizvesti multiplikativne efekte po ekonomski rast i poboljšati poslovni ambijent u srednjoročnom periodu kroz brži i sigurniji protok roba i usluga. Projekcija bruto investicija u periodu 2020-2022 polazi od brojnih započetih projekata koji će se u narednim godinama odvijati po predviđenoj dinamici, podržani novim investicijama. Vlada Crne Gore je ove godine donijela Program ekonomskog državljanstva kojim propisuje djelatnosti i kriterijume razvojnih projekata u kojima investitori mogu uložiti svoj novac, a zauzvrat steći crnogorsko državljanstvo. Ovo može znatno poboljšati diverzifikovanost investicija i obezbijediti njihov dalji rast.

Ekonomska politika Vlade u srednjem roku ostaje fokusirana na razvoj prioritetnih privrednih grana definisanih strateškim dokumentima, sektor turizma, energetike, poljoprivrede i prerađivačke industrije.

Stagnacija uvoza usljed planirane dinamike investicione aktivnosti, diverzifikacija proizvodnog sektora i rastući prihodi u turizmu opredijeliće kretanja na spoljnotrgovinskom planu u srednjoročnom periodu. Uvoz roba i usluga će u narednom trogodišnjem periodu stagnirati i

ostvariti neznatan pad u posljednje dvije godine projektovanog roka, dok će u 2021. i 2022. najveće učešće u realnom rastu BDP-a imati izvoz roba i usluga od 1,4 p.p.

Prihodi od turizma, kao najveća stavka izvoza usluga, će u periodu 2019-2022, prosječno rasti po nominalnoj stopi od 6,6%, imajući u vidu ulaganja u kvalitet cjelokupnog turističkog proizvoda, a najviše smještajnih jedinica, kao i većih prihoda po osnovu značajnog produženja ljetnje sezone. U periodu 2019-2022 uvoz roba i usluga će rasti prosječno po realnoj stopi od 1,2%, dok će izvoz roba i usluga rasti 4,4% u prosjeku. Kao rezultat toga, deficit tekućeg računa će se spustiti sa procijenjenih 17,1% BDP-a u 2019. na 10,4% BDP-a u 2022.

Snažna potrošnja domaćinstava koja u velikoj mjeri opredjeljuje rast u posljednje dvije godine, kao i u prvoj polovini 2019, usporiće u srednjem roku usljed nešto umjerenijeg rasta zaposlenosti od 1,5% u periodu 2019-2022 i blagom rastu zarada od 0,9% u istom periodu. Potrošnja domaćinstava će, nakon procijenjenog rasta od 3,3% u 2019, rasti po prosječnoj realnoj stopi od 2,1% u naredne tri godine.

Potrošnju države u srednjoročnom periodu karakterisaće sprovođenje mjera optimizacije javne uprave koja ima za cilj ograničavanje rasta zaposlenosti u državnoj administraciji. Takođe, predviđeno povećanje zarada zaposlenih u sektorima prosvjete i zdravstva u 2020. će povećati izdatke države za bruto zarade. Potrošnja države će u periodu 2019-2022 rasti po prosječnoj realnoj stopi 1,3% pri čemu će zbog pomenutog povećanja zarada realni rast potrošnje države u 2020. iznositi 4,5%, dok će u 2021. i 2022. potrošnja države padati u prosjeku 0,3%.

Nakon što je kapitalni budžet u protekloj godini dostigao najviši nivo do sada, investicije iz javnih izvora biće namijenjene finansiranju ključne saobraćajne, komunalne i druge infrastrukture u cilju otklanjanja uskih grla u ekonomiji i stimulisanja daljeg privrednog razvoja. Investicionu aktivnost države u narednom periodu karakterisaće i povećanja izdvajanja za potrebe zdravstva, prosvjete i rješavanja socijalnih pitanja.

Ekonomski rast u narednim godinama će, uz sprovođenje aktivnih politika zapošljavanja i stručnog usavršavanja zaposlenih, dovesti do daljih poboljšanja na tržištu rada. Stopa nezaposlenosti je u 2019. procijenjena na 14,6%, pola procentna poena niže u odnosu na prethodnu godinu, dok će u 2022. iznositi 13,7%. Prosječna stopa nezaposlenosti u periodu 2020-2022 od 14% bazira se na pretpostavci da će reformske mjere tržišta rada imati pozitivan efekat na povećanje učešća aktivne radne snage, uz projektovanu dinamiku zaposlenosti.

Procijenjena inflacija za 2019. iznosi 0,5%, dok će u periodu 2020-2022 prosječna inflacija iznositi 1,2%. Projektovani rast potrošačkih cijena uzima u obzir projekcije Evropske centralne banke za inflaciju u Eurozoni, kao i stabilne cijene nafte i hrane na svjetskom tržištu.

Makroekonomski projekcije 2019-2022. imaju sljedeće komponente sa potrošne strane:

- Domaća tražnja će nakon procijenjenog realnog rasta od 3,0% u 2019, rasti po snažnoj stopi od 3,3% u 2020, i u ove dvije godine će imati najveći pozitivan doprinos rastu BDP-a od prosječno 3,8 p.p, da bi nakon toga usporila i za posljednje dvije godine srednjeg roka pružila doprinos od 0,7 p.p; potrošnja domaćinstava će dominantno opredjeljivati ove tokove i rasti po realnoj stopi od 2,9% u prve dvije

godine roka da bi potom usporila na 1,9% u 2021. i 2022; rast potrošnje domaćinstava je opredijeljen umjerenim rastom zaposlenosti i zarada u srednjem roku, daljim povećanjem prihoda od turizma i povezanih djelatnosti, kao i stabilnim rastom doznaka i ličnih transfera iz inostranstva. Budući da su bruto investicije u 2019. na visokom učešću u BDP-u od 31,9, pa će se u srednjem roku iznositi oko 1,6 mlrd.€. Potrošnja države će nakon realnog rasta od 6,3% u 2018. rasti po stopi od 1,3% u periodu 2019-2022, a nešto slabija stopa rasta reflektuje sprovođenje mjera optimizacije javne uprave u pomenutom periodu;

- Inostrana tražnja (neto izvoz) će podstaknuta snažnim realnim rastom izvoza roba i usluga od 4,3% u periodu 2019-2022 imati pozitivan doprinos rastu BDP-a od 1,1 p.p. u istom periodu za razliku od negativnog doprinosa od 3,1 p.p. koji je imao u 2018; turizam će rasti po snažnoj stopi od 6,6% nominalno (5,5% realno) u srednjem roku i u 2022. će prihodi dostići iznos od 1,3 mlrd.€; uvoz roba koji čini nešto ispod 22% ukupnog izvoza (roba i usluga) će u srednjem roku rasti po nominalnoj stopi od 3,2% i dodatno će doprinijeti smanjenju visoke spoljnotrgovinske neravnoteže. U posljednje dvije godine projektovanog perioda neto izvoz će pružiti i najveći pozitivan doprinos realnom rastu BDP-a od 2,2 p.p. usljed pada uvoza roba i usluga u te dvije godine od 1,1% realno; uvoz roba i usluga će se kretati u skladu sa dinamikom investicija i privatne potrošnje, pa će tako u 2019. i 2020. rasti po stopi od 3,4% da bi potom stagnirao i ostvario blagi pad. Kretanja uvoza i izvoza roba i usluga opredijeliće visok pad deficita tekućeg računa koji će u 2022. iznositi 10,4% BDP-a;

Tabela 3 Crna Gora: Makroekonomske projekcije 2019-2022

Crna Gora: Makroekonomske Projekcije 2019-2022					
	2018	2019	2020	2021	2022
	-	-	-	-	-
Nominalni BDP u mil.€	4663.1	4817.1	5027.3	5217.9	5449.4
Nominalni rast	8.5	3.3	4.4	3.8	4.4
Realni rast	5.1	3.1	3.4	2.8	3.2
Inflacija (prosjeak)	2.6	0.5	1.0	1.0	1.5

Izvor: Projekcije Ministarstva finansija

Makroekonomski indikatori

- Deficit tekućeg računa platnog bilansa će se usljed planirane dinamike kretanja uvoza i izvoza roba i usluga spustiti sa procijenjenih 17,1% BDP-a u 2019. na 10,4% BDP-a u 2022;
- Uz visoko povjerenje stranih investitora i dalji rast priliva investicija u srednjem roku, očekuje se da će neto strane direktne investicije činiti u prosjeku 9,6% BDP-a u periodu 2020-2022;
- Krediti preduzećima i domaćinstvima će nastaviti da stimulišu rast privredne aktivnosti i zabilježiće prosječan rast od 3,4%;
- Zaposlenost će u periodu 2020-2022 rasti po nešto umjerenijoj prosječnoj stopi od 1% shodno rastu ekonomske aktivnosti i potencijalima domaće radne snage;

- Shodno predviđenoj dinamici rasta zaposlenosti, uz planirane politike usmjerene na povećanje aktivnosti stanovništva na tržištu rada, stopa nezaposlenosti će se spustiti sa procijenjenih 14,6% iz 2019. na 13,7% u 2022;
- Zarade će nakon nešto većeg rasta od 1,6% u 2020. usljed najavljenog povećanja zarada zaposlenima u sektorima zdravstva i prosvjete, u posljednje dvije godine srednjeg roka rasti po prosječnoj nominalnoj stopi od 0,5%; realne zarade će, shodno projektovanoj dinamici kretanja inflacije, u periodu 2020-2022 zabilježiti pad od 0,3%, dok će prema procjeni u 2019. zabilježiti rast od 0,5%;
- U ovom periodu očekuje se stabilan rast potrošačkih cijena sa prosječnom stopom rasta od 1,3%. Projekcija je zasnovana na projekcijama stabilnih cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu, projekcijama Evropske centralne banke za inflaciju u Eurozoni za 2019. i 2020. kao i targete za period nakon toga.

Rizici za ostvarenje makroekonomskog scenarija odnose se na one koji bi mogli negativno uticati na glavne pokretače rasta u srednjem roku, i one koji se odnose na fiskalnu i finansijsku stabilnost.

- Promjena dinamike realizacije investicija i/ili potencijalno neplanirano povećanje troškova dionice autoputa predstavlja rizik za ostvarenje osnovnog makroekonomskog scenarija, uz negativne efekte na fiskalne pokazatelje, prihode budžeta, deficit i dug.
- Geopolitički rizici u bližem ili daljem okruženju povećavaju sigurnosne izazove s uticajem na cjelokupnu svjetsku ekonomiju, u vidu smanjenja investicija, turističkog prometa ili smanjenja ukupne ekonomske aktivnosti, kroz prelivanje potencijalnih nižih stopa rasta na sve ekonomije. Ove godine su ti rizici izraženiji, a odnose se na nestabilne odnose između Amerike i Kine zbog uvođenja trgovinskih barijera, uvođenje sankcija Iranu, Brexit, kao i ostali rizici.
- Nesprovođenje mjera fiskalne konsolidacije i strukturnih reformi negativno bi se odrazilo na fiskalnu stabilnost, a posljedično i na sveukupnu makroekonomsku stabilnost.
- Nepovoljne vremenske prilike mogu u značajnoj mjeri uticati na sektore turizma, poljoprivrede i proizvodnje električne energije.

ANEKS

Tabela 4 Crna Gora: Makroekonomske projekcije 2019-2022

Crna Gora: Makroekonomske projekcije 2019-2022					
	2018	2019	2020	2021	2022
Nominalni BDP u mil.€	4663.1	4817.1	5027.3	5217.9	5449.4
Nominalni rast	8.5	3.3	4.4	3.8	4.4
Realni rast	5.1	3.1	3.4	2.8	3.2
Inflacija (prosjeak)	2.6	0.5	1.0	1.0	1.5
	(u % BDP-a)				
Glavne karakteristike:					
Deficit tekućeg računa	-17.0	-17.1	-16.3	-13.3	-10.4
Izvoz	42.9	44.4	44.6	45.1	44.9
Uvoz	66.7	68.0	67.4	65.2	62.4
Ostalo	6.9	6.5	6.5	6.8	7.0
Potrošnja domaćinstava	73.4	73.7	72.9	72.2	71.3
Bruto investicije	31.9	31.9	31.7	30.2	29.2
Bruto investicije u osnovna sredstva	29.2	29.6	30.1	28.7	27.8
Promjena zaliha	2.7	2.3	1.6	1.5	1.4
Potrošnja države	18.5	18.0	18.2	17.7	17.0
BDP deflator	3.2	0.2	0.9	1.0	1.2
	(realne stope rasta %)				
Realni rast BDP-a	5.1	3.1	3.4	2.8	3.2
Domaća tražnja	7.1	3.0	3.3	0.5	0.9
Potrošnja domaćinstava	4.6	3.3	2.4	1.9	1.9
Potrošnja države	6.3	1.1	4.5	-0.5	0.0
Bruto investicije	12.0	0.8	2.3	-2.3	-0.9
Bruto investicije u osnovna sredstva	14.7	3.3	4.6	-2.5	-1.0
Promjena zaliha	-10.1	-26.7	-28.0	0.0	0.0
Izvoz roba i usluga	6.9	7.3	3.8	4.1	2.4
Uvoz roba i usluga	9.2	4.4	2.4	-0.6	-1.6
	(učesće u realnom rastu u % BDP-a)				
Realni rast BDP-a	5.1	3.1	3.4	2.8	3.2
Domaća tražnja	8.5	3.6	4.0	0.6	1.1
Potrošnja domaćinstava	3.4	2.4	1.8	1.4	1.4
Potrošnja države	1.2	0.2	0.8	-0.1	0.0
Bruto investicije	3.6	0.3	0.7	-0.7	-0.3
Bruto investicije u osnovna sredstva	3.9	1.0	1.4	-0.7	-0.3
Promjena zaliha	-0.3	-0.7	-0.6	0.0	0.0
Neto izvoz	-3.1	0.2	0.0	2.2	2.1
Izvoz roba i usluga	2.8	3.1	1.7	1.8	1.1
Uvoz roba i usluga	-6.0	-2.9	-1.6	0.4	1.0
Makroekonomski indikatori:	rast u procentima ako nije naznačeno drugačije				
Rast zaposlenosti	3.6	2.8	1.2	0.5	1.3
Rast zarada	0.1	1.0	1.6	0.5	0.5
Stopa nezaposlenosti	15.2	14.6	14.3	14.1	13.7
Neto SDI % BDP	6.9	7.9	9.9	9.6	9.2
Domaći krediti (kompanije i stanovništvo)	8.5	2.6	3.5	3.0	3.5